

MALİYE KISA NOTLAR

ÜNİTE 1

***Maliye ilminin en temel konuları kamu harcamaları ve vergilerdir.

****Alman Kameralizmi** ve Fransız Colbertizmi maliyenin kapsamını **ilk kez** ortaya koymuşlardır.

****Merkantalizm (T.Mun)** : Toplumun zenginliğini altın gümüşle ölçerler .Dış ticaret en önemli sektördür. İlk bütçe ve ödemeler bilançosu çalışmaları bu dönemde gerçekleşmiştir. Devlet korumacılığı isterler.

****Fizyokratlar: (Quesnay)** Tek ve dolaysız vergi topraktan alınmalıdır. Liberalizmin öncüsüdürler. Maliyenin kurucusu sayılırlar. Devletin payı az olmalı borçlanmamalıdır.

****Klasikler: (A.Smith)** Piyasa ekonomisi ve otomatik denge mekanizmasını savunurlar. Devletin rolü az olmalı ve borçlanmamalıdır. Jandarma devlet anlayışını benimser.Tarafsız maliyeyi savunurlar.

****Keynesyenler : (J.M.Keynes)** Modern maliyenin kurucusudur. Müdahaleci devlet , sosyal refah devleti anlayışını benimser. Borçlanmaya sıcak bakar.(TOPLAM TALEP/HARCANABİLİR GELİR)

****MONETARİSTLER (M.Friedman)** : Parasal sorunlar üzerinde durur. Sürekli gelir hipotezini öne sürmüştür

****ANAYASAL İKTİSAT : (J:Buchanan)** Hükümetin yetkileri anayasa ile sınırlandırılmalıdır. Devletin başarısızlığı üzerinde durur.

****ARZ YANLI İKTİSAT (A.Laffer)** Üretimin artması için optimal vergi oranı aşılmamalıdır.

ÜNİTE 2

Kamunun Görevleri: (1929 sonrası) Musgrave'e göre 3 görev şunlardır:

- a)Kaynak tahsisi b)Gelir dağılımı (sosyal görev)
- c)Ekonomik istikrar

****Gelir Dağılımı** : Zorunlu ve artan oranlı vergileme , kamusal mal,sübvansiyonlar

(Lorenz eğrisi- Gini katsayısı-P(80/20))

Gini katsayısı 0 a yaklaşırsa eşitlik artar , 1 e yaklaşırsa eşitsizlik artar

*Birincil gelir dağılımı : Devletsiz-serbest piyasada olan

*İkincil gelir dağılımı :Devlet müdahalesi ile

****Ekonomik istikrar:** enflasyon , deflasyon , işsizlik, dış ticaret açığı...

****Kaynak tahsisi : (Piyasa başarısızlığı)** bunlar:

1* **Ortak mallar:** Ortakların trajedisi

2* **Kamusal mallar:** Bedavacılık /Bilgi yetersizliği

3***Yarı kamusal mallar:** Sıkışıklık maliyeti

***Merit mal (erdemli mal)** : devletin özendiriciliği (opera , huzur evi,aşı , süt dağıtımı)

4* **Demerit mal (Erdemsiz mal)** : Devletin kısıtlayıcılığı (alkol , uyuşturucu)

****Paternalist devlet:** Yönlendiren .

5** **Risk belirsizlik :**

Tarafların birbirinden farklı bilgiye sahip olmasına **asimetrik bilgi** sorunu denir.

6****Dışsallık** : üçüncü kişilerin etkileneceği.

****Negatif dışsallıklar** : Aşırı üretim olur.Devlet vergi alır(Pigou)

****Pozitif dışsallık:** Eksik üretim olur. Devlet sübvansiyon verir.

7****Ölçeğe göre artan getirili ekonomiler:** Monopol (tekeller)oluşturur. Devlet getiri oranı fiyatlaması yapar.

ÜNİTE 3

****Dar anlamda kamu harcaması: Merkez + yerel**

ANALİTİK SINIFLANDIRMA (2004-5018 sayılı yasa)

Kamu harcaması sınıflandırması: Analitik sınıflandırma

a)**Kurumsal (idari) Sınıflandırma** : Örgüt yapısına bakar.

b) **İşlevsel (fonksiyonel) sınıflandırma:** Devlet faaliyetlerine ,hizmetlere, amaçlara , sektörlerle odaklıdır.

c)**Ekonomik sınıflandırma:** Harcamaların ekonomiye katkısına odaklıdır.

d) **Finansman tipi sınıflandırma:** harcamaların finansmanına odaklıdır.(Şartlı bağış ve yardımlar)

****Gerçek harcamalar** : Ekonomiye katkısı vardır. Cari ve yatırım olarak ikiye ayrılır. Faydası bir dönemle sınırlı ise cari , faydası uzun süreli ise ülkeyi büyütüyorsa yatırım harcamasıdır. Memur maaşları cari harcamadır. Bina yapımı ya da ar-ge yatırım harcamasıdır. **Eğitim ve sağlık harcamaları ise kalkınma carisidir.**

****Transfer harcamaları:** Kaynakların karşılıksız el değiştirmesidir. Emekli aylıkları , burslar, borç faizleri ..

****Wagner Yasası** : Kamusal faaliyetler kamu harcamalarını artırır. Kamu harcamaları gelirden daha hızlı artar. Kamu malı talebinin gelir esnekliği 1'den büyüktür.

****Kamu harcamalarının gerçek artış sebepleri** : Savaş , afetler, teknoloji , devlet anlayışının değişmesi , nüfus artışı,

****Kamu harcamalarının görünüşte artması:** Enflasyon (paranın değerindeki azalma) , bütçe tekniğinin değişmesi , devlet sınırının genişlemesinden kaynaklanan nüfus artışı , kamu hizmetlerinin para ile görülmesi

****Fayda maliyet analizinin en önemli sorunu faydanın ölçülmesidir.**İlk çalışmayı Dupuit yapmıştır. (yol , köprü , baraj, metro...) Piyasa fiyatı yoksa gölge fiyatları kullanılır.

ÜNİTE 4-5-6

****VERGİ:** Cebren ve karşılıksız

****HARÇ:** Cebren ve hizmet karşılığı

****RESİM:** Cebren ve izin karşılığı

****ŞEREFİYE:** Bayındırlık hizmeti karşılığı ve cebren

****VERGİ BENZERİ (PARAFİSKAL) :** Devlet bütçesinde yer almaz. Sigorta primi ve meslek odaları

****En önemli gelir vergidir ve vergiden sonra ise borçlanmadır.**

****Vergilemenin teorik temelleri ikiye ayrılır.** Faydalanma ilkesi ve otorite ve egemenlik görüşü.

****Yatay Adalet :**Eşitlere eşit muamele

****Dikey adalet:** Farklılara farklı muamele

****Ödeme gücünün göstergeleri:** Gelir-servet-tüketim

****Ödeme gücüne ulaşmak için:** En az geçim indirimi , artan oranlılık, ayırma ilkesi

****Emek ve sermayeyi ayırıp ayrı vergilendirmek ayırma ilkesi iken emeğe artan oranlı sermayeye sabit oranlı vergi uygulamak ikili vergi sistemidir.**

****Vergilemenin mali amacı :** En eski amaçtır ve devlete gelir sağlamaktır.

****Vergilemenin sosyal amacı :** Gelirin adil dağılımıdır

****Vergilemenin ekonomik amacı** enflasyon ya da deflasyonu çözmektir.

****Verginin Konusu:** Üzerinden alındığı şeydir.

****Vergiye doğuran olay:** Kişi ile konu arasındaki bağlantıdır.

****Vergi kanunu olması ve vergiyi doğuran olayın oluşması vergi ödemek için şarttır.**

****İstisna:** Konunun vergi dışı tutulması (objektif)

****Muafiyet:** Kişinin vergi dışı tutulması (subjektif)

****Vergi mükellefi:** Kendi vergisini ödeyen

****Vergi sorumlusu:** Başkasının vergisini ödeyen (işveren- işçi)

****Sorumlu yükümlü :** Başkasından aldığı vergiyi kendi adına yatıran (KDV)

****Uzunluk farkı:** En yüksek-en düşük matrah farkı

****Yükseklik farkı:** En yüksek en düşük oran farkı

****Gelir vergisi :** Gerçek kişilerin elde ettiği gelir.

***Kaynak Teorisi:** Sadece üretimden elde edilen kazanç

***Net artış Teorisi:** Varlıklardaki her türlü artış kazanç sayılır. (milli piyango , miras...)

***Sedüler gelir vergisi:** Her türlü gelirden ayrı ayrı vergi alınır.

***Üniter gelir vergisi:** Tüm gelirler zararlar toplanır tek sefer vergilenir.

***Kurumlar vergisi:** Sabit oranlı vergidir.

***Servet üzerinden alınan vergiler:** Emlak vergisi , motorlu taşıtlar vergisi , veraset intikal vergisi

***Harcamalar üzerinden alınan vergiler:** Muamele vergileri (Toplu –yaygın) , ÖTV, KDV, Gümrük , bankacılık ve sig. muamele vergisi

***Tahsil şekilleri:**

-İltizam : Vergi toplama hakkı mültezime devredilir

-ihale: Mültezime yüzde verilir.

***Vergi YÜKÜ :** gelirin yüzde kaçının vergiye gittiğini gösterir. Subjektiftir.

***Toplam vergi yükü:** Toplam vergi / toplam gelir

***Bireysel vergi yükü:** Bireyin ödediği vergi /Bireyin geliri

***Net vergi yükü:** Kamusal hizmetten sağlanan fayda çıkarılır

***Gerçek vergi yükü:** Yansımalar da dahil edilir.

***Vergi baskısı (vurgu) :** Vergisini ödeyen bireyin ilk psikolojik tepkisidir.

***Vergi Grevi:** Vergiye topluca karşı çıkma

***Vergi kaçakçılığı :** Vergi yasalarına aykırı davranmak

***Vergiden kaçınma:** Vergi yasalarına uyararak vergiden kurtulmak

***Gelir etkisi:** Ek iş bulup daha çok çalışmak

***İkame etkisi:** Az çalışmak , boş zamanı seçmek

***Karar (beyan) etkisi:** Bireyin tüketim , yatırım kararlarını değiştirmesi

***İleriye yansımaya:** fiyata ekleyip tüketiciye yansıtır

***Geriye yansımaya:** Maliyeti düşürüp girdilere yansıtır

***Sınırlı yansımaya:** tek sefer yansır

***Sınırsız yansımaya:** Birden fazla defa yansır

***Kanuni yansımaya :** yasalara göre

***Ekonomik yansımaya :** Piyasalara göre

***Mutlak yansımaya:** Bir verginin oranı değiştiğinde bunun gelir dağılımına etkisi

***Diferansiyel yansımaya:** Yeni bir verginin gelir dağılımına etkisi

****Mali Anestezi:** Dolaylı vergiler ile bireyin vergi ödediğinin farkına varmaması

****Vergi erozyonu:** Yüksek oranlı vergilemenin matrahları aşındırması

****Spesifik vergi:** Matrah teknik ölçüdür

***Ad Valorem vergi:** Matrah paradır

****Düzeltici Vergi (Pigovian vergi) :** Negatif dışsallıkları ortadan kaldırmak için alınan vergiler.

****Mali Yanılsama:** Mükelleflerin devlet hizmet üretim maliyetinin gerçek boyutunu algılayamamasıdır.

****Negatif vergi:** Devletin yaptığı yardımlar.

****Mali rant:** (Fakir) Kamudan çok hizmet alıp az vergi ödemektir

****Mali sömürü**(Zengin) Kamudan az hizmet alıp çok vergi ödemektir

****Olivera-Tanzi etkisi:** Vergi gelirlerinin enflasyon dönemlerinde tahsilin gecikmesinden dolayı reel olarak azalmasıdır.

****Mali engel (sürüklenme):** Vergi gelirlerinin harcama artışının önüne geçmesi ve ekonomik büyümeyi engellemesidir.

****Sınıf usulü(Basit)artan oranlılık:** Vergi matrahının denk geldiği vergi oranının *matrahın tümüne* uygulanmasıdır.

****Dilim usulü artan oranlılık:** Vergi matrahının her dilimdeki matrah aralığına *tekabül eden kısmının* o dilime uygulanacağı tarifedir.

****Ramsey Vergisi:** Esnek olan maldan az vergi,esnek olmayan maldan çok vergi alınmalıdır.

ÜNİTE 7

****Devlet bütçemiz** yasal dayanağını 5018 sayılı kanundan almaktadır. Bütçe yürütmenin yasamadan bir yıllığına izin aldığı bir kanundur.

****Bütçe: Merkezi yönetim +yerel yönetimler + sosyal güvenlik kuruluşları**

****Genellik ilkesi :** Devlet gelir ve gideri bir bütündür. İki yöntem vardır. Gayrisafi yöntem ve adem-i tahsisi yöntemi . istisnası : şarta bağlı bağışlar ve özel gelirler **(Ademi tahsis:** Toplanan gelirin herhangi bir hizmete tahsis edilememesidir)

****Teklik ilkesi :** tek bütçenin olmasıdır. İstisnası : sosyal güvenlik kuruluşları ve mahalli idarelerdir

****Samimiyet ilkesi:** Gerçeğe yakın tahmin yapmaktır.

****Doğruluk ilkesi:** Ekonomik koşullara uygunluktur

****Alenilik ilkesi:** Hazırlanan belgelerin kamuoyuna yayımlanmasıdır.

****Yıllık olma ilkesi:** Denetimi ve tahmini kolaylaştırmak için getirilmiştir.

****Sınırlı yetki ilkesi:** Bütçe kanununa bütçe dışında hüküm konulamaz.

****Bütçe hazırlıkları** Orta vadeli (3 yıl) programın hazırlanmasıyla başlar. Hazine ve Maliye Bakanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı ortaklığı ile hazırlanır. Cumhurbaşkanı onaylar ve resmi gazete yayınlanarak yürürlüğe girer.(Eylül ayının ilk haftası ..)

****İkinci belge** orta vadeli mali plandır. Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Strateji ve Bütçe Başkanlığı beraber hazırlar. Cumhurbaşkanı onaylar ve resmi gazete yayınlanarak yürürlüğe girer.(Eylülün ikinci haftası.)

****Bütçe çağrısı ve rehberini** Cumhurbaşkanlığı hazırlar.(Eylülün ikinci haftası .)

**** Genel bütçeli kuruluşların gider teklifini** cumhurbaşkanı hazırlar, diğer bütçeler ise ilgili idarelerce hazırlanır.Kuruluşlar eylül sonuna kadar gider tekliflerini cumhurbaşkanına gönderir

****TBMM, Sayıştay ve Düzenleyici Denetleyici kuruluşların bütçesi direkt meclise kendileri tarafından gönderilir.(eylül sonu)**

**** Genel bütçelerin gelir bütçesini** cumhurbaşkanlığı hazırlar ve en geç 17 ekimde (mali yıldan 75 gün önce) cumhurbaşkanı tarafından meclise gönderilir.

****Bütçe mecliste önce bütçe komisyonunda görüşülür.** Komisyon 30 üyedir.(üye dağılımı meclisteki sandalye sayısına göre belirlenir.) Komisyonun rakamları değiştirme yetkisi vardır. Komisyon 55 günde görüşür.

****Bütçe komisyonundan sonra genel kurulda görüşülür.** 20 günde görüşülür ve oylanır. Onaylanırsa cumhurbaşkanı imzasıyla resmi gazete yayınlanarak yürürlüğe girer.

****Bütçe mecliste onaylanmazsa geçici bütçe yapılır.**

****Bütçe Denetimi :**

İdari Denetimi: Maliye bakanlığı (Kesin hesap kanunu hazırlar)

Yargı denetimi: Sayıştay (genel uygunluk bildirimi)

Yasama Denetimi : TBMM yapar.

****Kesin hesap kanun tasarısı (uygulaması biten bütçe)**

Haziran sonu meclise gider.

NOT: 2004 te bütçeye getirilen yenilikler : Orta vadeli program ve orta vadeli mali plan (3 yıl), stratejik plan (5 yıl),performans temelli bütçe (çıktı), mali saydamlık,hesapverilebilirlik

GENEL YÖNETİM: Merkezi devlet +sosyal güvenlik+Yerel yönetimler

MERKEZİ DEVLET BÜTÇESİNDE;

A)GENEL BÜTÇELİLER:

(Bakanlık,TBMM,Cumhurbaşkanı,mahkemeler)

B)Özel BÜTÇELİLER: YÖK, Üniversite, Genel md

C)DÜZENLEYİCİ DENETLEYİCİLER: RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU,BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMU,SERMAYE PİYASASI KURULU BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU, ENERJİ PİYASASI DÜZENLEME KURUMU,KAMU İHALE KURUMU, REKABET KURUMU,KAMU GÖZETİMİ, MUHASEBE VE DENETİM STANDARTLARI KURUMU, KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURUMU,NÜKLEER DÜZENLEME KURUMU

ÜNİTE 8

****Yerel yerinden yönetim:** Belediye, İl özel idaresi , köy

****İdari vesayet:** Merkezden yönetimin yerel yönetimi denetleme yetkisi (hiyerarşi)

****Mali tevzin :**Merkez ile yerel yönetim arasında gelir görev paylaşımı

****Yetki Genişliği:** Merkezden yönetimin bazı yetkileri yerele devretmesi

****KARAR ORGANLARI SEÇİMİLE BELİRLENİR.**

****Belediye organları**

Bld başkanı (yürütme)

Bel encümeni(danışma) ve bld meclisi (Karar organı)

**** İl özel idaresi organları**

Vali (yürütme organı) İl daimi encümeni (danışma org)

İl genel meclisi (Karar organı)

NOT:Emlak vergisi belediyeler tarafından toplanmakla beraber belediye gelirleri kanununda yer almaz

****Belediye bütçesi :**

Belediye başkanı hazırlar ve eylülde encümene gönderir. Encümen kasımda meclise gönderir.Belediye Meclisi onayından sonra vali 1 hafta içinde onaylar

****İl özel idaresi bütçesi:**

Vali hazırlar. Eylül ayında encümene gönderir. Encümen kasımda meclise gönderir. İl Genel Meclisi onaylar sonra iç işleri bakanlığı onaylar.

ÜNİTE 9

****Gelişmiş ülkelerin borçlanma sebepleri:**

Geçici açıklar , olağanüstü durumlar, dünya piyasalarından yararlanma isteği , büyük projeler

****Röfinansman kredisi:** Eski borcun yeni borçla kapatılması

****Olağanüstü borç yönetimi :**Konsolidasyon ve konversiyon

****Konsolidasyon (TAHKİM)** Kısa vadeli borçların uzun vadeli borçlarla değiştirilmesi

****Konversiyon:** Yüksek faizli borçların düşük faizli borçlarla değiştirilmesi

****Moratoryum:** Devletin borcunu ödeyemediğini ilan etmesidir.(borç silinmez yeniden anlaşılır)

Borcun reddi:Devletin borcunu ödemeyeceğini ilan etmesidir.(Borç silinir)

****Monetizasyon:** Borcun para basılarak ödenmesi (iç borç)

****İç borç GSMH yi direkt etkilemezken dış borç gsmh yi etkiler.**

****Borçlanmanın ana çıkarı faizdir. Yan çıkarları ise vergi ödenmesi , ihalelerde teminat sayılması.....**

****Rachat:**Devletin kendi borç senetlerini kendisinin satın alınmasıdır.

****Dr Price otomatik amortisman yöntemi:** Devletin borçlarını ödeyebilmek için fon oluşturduğu ve devlet harçlarının otomatik olarak bu fondan elde edilen faizlerle ödendiği ödeme yöntemi.

BİLİM ADAMLARI

KEYNES : Modern maliyenin kurucusudur.Toplam talep ve harcanabilir gelir kavramları

M.FRIEDMAN: Sürekli gelir hipotezi ve parasal sorunlar

BUCHANAN : Anayasal iktisat/Devletin başarısızlığı

LAFFER : Optimal veri oranı

PARETO OPTİMAL:Refahı arttırmak mümkün değilse

PARETO İYİLEŞTİRME: Refahı arttırmak mümkünse

SAMUELSON: Kamusal ve yarı kamusal mal

MARSHALL: Dışsal ekonomiler

MUSGRAVE: Erdemli erdemsiz mal,kalkınma modelleri,kamu maliyesinin görevleri

PİGOU: Düzenleyici vergi, Gerçek-transfer harcama ayrımı

LORENZ: Gelir dağılımı eğrisi

GİNİ: Gelir dağılımı katsayısı

C.CLARK: %25

WAGNER: Harcamalar gelirden daha hızlı artar ve bu yasadır.Sosyal ilerleme isteği

PEACOCK-WISEMAN:Sıçrama tezi –Savaş ve olağanüstü olaylar sonucu vergilerin yükselmesi ve eski seviyesine inmemesi

NİSKANEN: Bürokrasi

BAUMEL: Emek (Girdi)fiyatı

DUPUIT: Faydanın ölçülmesi-tüketici rantı

PUVİANİ: Mali yanılısma

TANZİ ETKİSİ: Reel gelir kaybı

RAMSEY: Esneklik ve vergi oranı ters orantılı